

FMD

FIODOR
MICHAJLOVIČ
DOSTOJEVSKIJ

BRATIA
KARAMAZOVCI II

FIODOR

MICHAJLOVIČ

DOSTOJEVSKIJ

BRATIA

KARAMAZOVOCI II

ODEON

Fiodor Michajlovič Dostojevskij
BRAŤJA KARAMAZOVY

Translation © Ján Ferenčík (heritage) / LITA 2018
Jacket design © 2020 by Zdeněk Ziegler
Epilogue © Andrej Červeňák (heritage) / LITA 2019
Notes © 1990 Silvia Semaková
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

Z ruského originálu Braťja Karamazovy (Nauka, Leningrad 1976)
preložil a verše prebásnil Ján Ferenčík.

Redigovala Hana Brunovská.

Korigovali Silvia Zubeková a Silvia Semaková.

Doslov napísal Andrej Červeňák, redigovala Natália Muránska.

Poznámky a vysvetlivky vypracovala Silvia Semaková.

Obálku navrhol Zdeněk Ziegler.

Technická redaktorka Helena Oleňová.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., – ODEON, Bratislava
v roku 2020 ako svoju 1 576. publikáciu v elektronickej podobe.

V Ikare prvé vydanie.

Sadzba a zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.

ISBN 978-80-551-7274-3

ŠTVRTÁ ČASŤ

DESIATA KNIHA

CHLAPCI

1/ KOĽA KRASOTKIN

Prihlásil sa november. U nás začalo mrznúť, teplota klesla na dákych mínus jedenásť stupňov a vytvorila sa poľadovica. Na zamrznutú zem spadlo v noci trocha suchého snehu a vietor, suchý a ostrý, ho dvíha a rozviera po fádnych uliciach nášho mestečka, najmä po rínku. Je chmúrne ráno, ale snežiť prestalo. Neďaleko rínku v blízkosti sklepu Plotnikovovcov stojí neveľký, zvonka i znútra veľmi čistučký domec pani Krasotkinovej, vdovy po úradníkovi. Bývalý guberniálny sekretár Krasotkin umrel už veľmi dávno, takmer pred štrnástimi rokmi, ale vdova po ňom, čosi vyše tridsaťročná, ale ešte vždy veľmi chutná panička, žije vo svojom čistučkom domci zo svojho kapitálu. Je počestná a opatrná, jemnej, ale dosť veselej povahy. Keď stratila muža, mala okolo osemnásť rokov, prežila s ním iba asi rok a stihla mu porodiť syna. Odvtedy, od mužovej smrti sa celá bezvýhradne venovala výchove tohto svojho najvzácnejšieho pokladu, chlapčeka Koľu, a hoci ho celých štrnásť rokov neskonale milovala, zažila s ním, pravdaže, nepomerne viacej strastí ako slastí, lebo sa, dobreže nie každý deň, triasla a umárala strachom, že jej ochorie, prechladne, že dačo vyvedie, že sa vyštverá na stoličku a spadne a tak ďalej a podobne. A keď Koľa začal chodiť do školy a neskôr do nášho progymnázia, matka sa rozhodla študovať s ním všetky predmety, aby mu mohla pomáhať a opakovať s ním

úlohy, usilovne sa zoznamovala s učiteľmi a ich ženami, ba bola milá a láskavá aj ku Koľovým spolužiakom a líškala sa im, aby Koľovi neubližovali, aby sa mu neposmievali, aby ho nezbili. Zašla v tom až tak ďaleko, že chlapci sa mu naozaj pre jej správanie začali posmievať a podpichovať ho, že je mamičkin maznáčik. Ale chlapec sa nedal, ubránil sa. Bol smelý, „strašne mocný“, ako sa o ňom rozchýrilo a čoskoro aj potvrdilo v triede, obratný, povahy neústupnej, ducha odvážneho a podnikavého. Učil sa dobre, ba povrávalo sa, že v matematike a dejepise je schopný popliesť aj samého učiteľa Dardanelova. No hoci na všetkých hľadel zvysoka, s noštikom dohora, bol dobrý kamarát a nevystatoval sa. Úctu spolužiakov prijímal ako samozrejmosť, ale správal sa priateľsky. Hlavne však poznal mieru, keď bolo treba, vedel sa ovládnuť a vo vzťahu k predstaveným nikdy neprekročil istú krajnú a zakázanú hranicu, za ktorou sa už priestupok nedá tolerovať, lebo sa mení na narušenie poriadku, vzburu a protizákonné počínanie. A predsa veľmi, veľmi ochotne využil každú vhodnú príležitosť, aby si zašantil ako najobyčajnejšie chlapčisko, a ani nie tak zašantil, ako dačo vyšpekuloval, vyviedol dáke šibalstvo, dal niekomu „poriadnu lekciu“, zahral sa na veľkého pána, upozornil na seba. Najmä však bol veľmi samolúby. Ešte aj vlastnú matku vedel vohnať do vzťahu podriadenosti a pôsobil na ňu takmer despoticky. Ona sa mu naozaj podriadila, och, už dávno sa mu podriadila, a len s jediným sa nevedela za nič na svete zmieriť – s myšlienkou, že chlapec ju primálo miluje. Ustavične sa jej zdalo, že Koľa je k nej bezcitný, ba stávalo sa, že ho s hysterickým plačom obviňovala z chladu. Chlapec to nemal rád, a čím viacej sa od neho žiadalo citových výlevov, tým bol, akoby náročky, ešte nepoddajnejší. Ale nebolo to uňho zámerné, vychádzalo to nevdojak z jeho povahy. Matka sa mýlila: mal ju veľmi rád a neznášal iba „hlúpe tuľkanie“, ako to nazýval vo svojom školáckom žargóne. Po otcovi im zostala knižnica a v nej niekoľko kníh. Koľa mal rád knižky a niektoré z nich si už

prečítal. Matka proti tomu nič nemala, iba sa zavše čudovala, že chlapec namiesto toho, aby sa šiel hrať, prestojí aj celé hodiny pri knižnici nad dákou knižkou. A tak sa stalo, že si Koľa prečítal všeličo, čo sa mu v jeho veku ešte nemalo dostať do rúk. V poslednom čase však, hoci chlapec pri svojich šibalstvách nerád prekračoval istú hranicu, začal vyvádzať huncútstva, ktoré matku vážne vyľakali – pravda, neboli to dáke nemravnosti, ale zato šialene odvážne a krkolomné kúsky. Práve to leto v júli, cez prázdniny, sa mamička so synáčikom vybrala na taký týždeň na návštevu do susedného okresu sedemdesiat vierst od nás k istej vzdialenej príbuznej, ktorej muž pracoval na železničnej stanici (na tej najbližšej k nášmu mestu, z ktorej Ivan Fiodorovič Karamazov o mesiac neskôr odcestoval do Moskvy). Tam si najprv dôkladne obzrel železnicu a oboznámil sa s jej cestovnými poriadkami, lebo si uvedomil, že sa po návrate domov bude môcť blysnúť novými poznatkami pred spolužiakmi z progymnázia. No zdržovalo sa tam práve v tom čase niekoľko chlapcov, s ktorými sa skamarátil. Niektorí z nich bývali na stanici, iní v susedstve – celkove sa tam zišlo zo šesť alebo zo sedem šuhajov vo veku od dvanásť do pätnásť rokov, a medzi nimi boli náhodou aj dvaja z nášho mestečka. Chlapci sa spolu hrali, šantili, až tu na štvrtý alebo na piaty deň pobytu na stanici uzavrela hlúpa mladá chasa absurdnú stávkku o dva ruble, ku ktorej došlo tak, že Koľa, ktorý bol takmer najmladší, a preto ho starší trochu zaznávali, sa zo samoľúbosti alebo z bezočivej odvahy stavil, že v noci, keď bude prechádzať vlak o jedenásťtej, ľahne si doluznačky medzi koľajnice a zostane tam nehybne ležať, kým vlak plnou parou neprebehne ponad neho. Je pravda, že celú vec najprv preskúmali a zistili, či je naozaj možné natiahnuť sa medzi koľajnice tak naplosko, že vlak prebehne ponad ležiaceho a nezachytí ho, lenže iná vec je dať sa na to! Koľa úporne tvrdil, že sa na to podujme. Sprvoti sa mu posmievali, vyhlasovali ho za klamára a chvastúňa, lenže tým ho ešte väčšmi vydráždili. Najmä tí

pätnäštoční sa pred ním až priveľmi nafukovali, ba spočiatku ho ani nechceli uznať za kamaráta, lebo je vraj ešte sopľavý, a to už bolo neznesiteľne urážlivé. A tak sa rozhodlo, že večer sa vyberú na miesto vzdialené verstu od stanice, aby vlak po odchode zo stanice mal kedy nabrať plnú rýchlosť. Chlapci sa zišli. Nastala bezmesačná noc, nieže tmavá, ale priam čierna. Keď sa priblížil čas, Koľa si ľahol medzi koľajnice. Ostatných päť, s ktorými uzavrel stávkku, s trpnucim srdcom, ale napokon aj so strachom a s výčitkami svedomia čakalo dolu pod násypom v kríkoch pozdĺž trate. Konečne v diaľke zahrmtal vlak vychádzajúci zo stanice. V tme zažiarili dva červené lampáše, zarachotila blížiac sa obluda. „Uteč, uteč z koľajníc!“ zakričali na Koľu z kríkov chlapci umierajúci od strachu, ale bolo už neskoro: vlak pricválal a prehnal sa okolo nich. Chlapci sa rozbehli ku Koľovi: ležal a nehýbal sa. Začali ho mykať, dvíhali ho. Zrazu vstal a mlčky zišiel z násypu. Keď zliezol dolu, vyhlásil, že náročky ležal ako v bezvedomí, aby ich naľakal, ale pravda bola taká, že naozaj zamdlel, ako sa potom, oveľa neskôr, priznal matke. Tým sa jeho sláva ako „šialeného odvážlivca“ navždy upevnila. Domov na stanicu sa vrátil bledý ako stena. Na druhý deň dostal ľahkú nervovú horúčku, ale mal náramne veselú náladu, tešil sa a bol spokojný. Zvesť o príhode sa nerozhlásila ihneď, ale až v našom meste, prenikla na progymnázium a dostala sa až na riaditeľstvo. No vtedy sa Koľova mamička rozbehla do školy orodovať za svojho chlapčeka a dosiahla, že sa ho zastal a ubránil ho vážený a vplyvný učiteľ Dardanelov, takže vec nechali nepovšimnutú, akoby sa vôbec nebola stala. Tento Dardanelov, slobodný, ešte nie starý človek, bol už celé roky náruživý zaľúbený do pani Krasotkinovej, a raz, asi pred rokom, sa už odvážil nesmierne úctivo, stfápajúc od strachu a ohľaduplnosti, požiadať ju o ruku. Ona ho však rázne odmietla, lebo súhlas by bola pokladala za zradu na svojom chlapčekovi, hoci Dardanelov, podľa niektorých tajomných náznakov, by bol hádam

aj mal aké-také právo snívať o tom, že nie je celkom nesympatický pôvabnej, ale až priveľmi cudnej a chúlostivej vdove. Koľov bláznivý výčin vari prelomil ľady a Dardanelovi sa za to, že sa ho zastal, naznačilo, pravda, len neurčito, že je tu istá nádej. No aj sám Dardanelov bol fenoménom čistoty a jemného taktu, a preto už aj toto mu predbežne stačilo, aby bol dokonale šťastný. Chlapca mal rád, ale bol by pokladal za ponižujúce zaliečať sa mu, a v škole bol k nemu prísny a náročný. No aj sám Koľa ho držal v úctivej vzdialenosti, na hodiny sa pripravoval výborne, bol druhým žiakom v triede, správal sa k Dardanelovovi odmerane, a celá trieda pevne verila, že Koľa je v dejepise taký podkutý, že popletie aj Dardanelova. A naozaj, Koľa sa ho raz spýtal: „Kto založil Tróju?“, na čo Dardanelov odpovedal len všeobecne, hovoril o národoch, o ich pohyboch a sťahovaniach, o priepastne vzdialených dobách, o mytológii, ale na to, kto vlastne založil Tróju, ktoré konkrétne osoby, odpovedať nevedel, ba Koľovu otázku vyhlásil ktovieprečo za planú a neopodstatnenú. No chlapci jednako zostali presvedčení, že Dardanelov nevie, kto založil Tróju. Koľa sa o zakladateľoch Tróje dočítal u Smaragdova, ktorého knižka sa nachádzala v knižnici, čo zostala po otcovi. Napokon vec dospela tak ďaleko, že aj všetci chlapci sa začali zaujímať, kto vlastne založil Tróju, ale Krasotkin svoje tajomstvo neprezradil a jeho sláva ako znalca odpovede zostala neotrasená.

Po príhode na železnici nastala v Koľovom vzťahu k matke istá zmena. Keď sa Anna Fiodorovna (vdova Krasotkinová) dozvedela o synáčikovom junáckom čine, dobreže od hrôzy nezošalela. Dostala také strašné hysterické záchvaty, trvajúce s prestávkami niekoľko dní, že Koľa sa celkom vážne naľakal a zaviazal sa jej čestným slovom, že podobné pochabosti sa už nikdy nebudú opakovať. Prisahal na kolenách pred ikonou, prisahal na otcovu pamiatku, ako to žiadala sama pani Krasotkinová, pričom „mužný“ Koľa sa od rozčítienia sám rozplakal ako

šestročný šarvanec, a matka so synom si po celý ten deň padali do náručia, usedavo vzlykajúc. Na druhý deň ráno vstal Koľa rovnako „bezcitný“ ako predtým, ale odvtedy bol predsa len mĺkvejší, skromnejší, prísnejší, zamyslenejší. Pravda, asi o pol druhu mesiaca ho znova nalapali pri istom huncútstve a jeho meno sa dozvedel aj náš zmierovací sudca, ale bolo to už huncútstvo celkom iného druhu, priam smiešne a hlúpučké, a ako vysvitlo, ani ho nespáchal sám, iba sa doň náhodou zaplietol. Ale o tom dakedy neskôr. Matka sa ďalej strachovala a trápila a s jej rastúcim nepokojom si Dardanelov robil čoraz väčšie a väčšie nádeje. Tu treba poznamenať, že Koľa v tomto ohľade chápal a domýšľal si, o čo Dardanelovovi ide, a, prirodzene, hlboko ním pohrdal za jeho city, ba predtým býval až natoľko netaktný, že týmto svojím pohrdaním sa netajil ani pred matkou a hmlistými narážkami jej dával najavo, že vie, čo chce Dardanelov dosiahnuť. Ale po príhode na železnici zmenil svoje správanie aj v tomto smere: nedovoľoval si už ani najskrytejšie narážky a o Dardanelovovi sa pred matkou vyslovoval s väčšou úctou, čo citlivá Anna Fiodorovna ihneď zaznamenala s nesmiernou vďačnosťou v srdci, no zato aj pri najmenšej, celkom náhodnej zmienke, ktorú utrúsil hoci dáky nezainteresovaný hosť o Dardanelovovi, hneď celá očervenela od hanby ako pivónia, ak tam bol Koľa. V takých chvíľach Koľa alebo zamračene pozeral do obloka, alebo si obzeral čižmy, či nepýtajú ješ', alebo zlostne privolával Ozembucha, chlpatého, dosť veľkého a škaredého psa, ktorého asi pred mesiacom odrazu kdesi zohnal, privliekol si ho do domu, tu ho držal ktovieprečo potajme v byte a nikomu z kamarátov ho neukazoval. Strašne ho týral nacvičovaním všakových kúskov a cvikov a priviedol úbohého psa do takého stavu, že zavýjal, keď ho Koľa nechal samého a odišiel do školy, a keď sa zas vrátil, Ozembuch pišľal od radosti, skákal ako bez seba, staval sa na zadné nohy, líhal si na zem a predstieral, že je mŕtvy a tak ďalej, slovom, ukazoval všetky kúsky, ktorým sa naučil,

no nerobil to už na rozkaz, ale jedine ako vrúcny prejav nadšených citov a vďačnosti srdca.

Mimochodom, celkom som zabudol spomenúť, že Koľa Krasotkin bol práve ten chlapec, ktorého čitateľovi už známy žiak Il'uš, syn štábného kapitána vo výslužbe Snegiriova, pichol vreckovým nožíkom do stehna, aby sa zastal svojho otca, keď naňho školáci pokrikovali „vechet“.

2/ DETVÁKY

Nuž a toho mrazivého a sychravého novembrového rána sedel chlapec Koľa Krasotkin doma. Bola nedeľa, do školy sa nešlo. No odbilo už jedenásť a on bezpodmienečne potreboval odísť do mesta „v istej veľmi závažnej veci“, lenže v celom dome bol sám, fakticky ho strážil, lebo nastala situácia, že všetci dospelí obyvatelia domu zhodou istých mimoriadnych a originálnych okolností odišli von. V dome vdovy Krasotkinovej, okrem bytu, ktorý sama obývala, bol oproti, krížom cez predsieň, ešte jeden malý dvojizbový bytík, ktorý sa ako jediný prenajímal a bývala v ňom žena lekára s dvoma malými deťmi. Táto žena bola rovesníčka Anny Fiodorovny a veľmi sa s ňou spriatelila. Sám lekár už vari pred rokom odcestoval najprv kamsi do Orenburgu, potom do Taškentu, a už asi pol roka nebolo o ňom ani chýru, ani slychu. A tak iba priateľstvo s pani Krasotkinovovu trocha zmierňovalo žiaľ opustenej lekárovej ženy, inak by si bola oči vyplakala. A tu sa na dovŕšenie všetkých ústrkov osudu muselo prihodiť ešte to, že práve tej noci zo soboty na nedeľu Katerina, jediná slúžka lekárovej ženy, zrazu a na nesmierne prekvapenie svojej panej oznámila, že do rána mieni porodiť dieťaťko. Ako sa mohlo stať, že dovtedy si to na nej nikto nevšimol, bolo pre všetkých priam záhadou. Ohromená lekárova žena sa rozhodla odviezť Katerinu, kým je ešte čas, do istej, na podobné prípady v našom mestečku upravenej príchyle u babice. Keďže jej na tejto

služke veľmi záležalo, ihneď svoj zámer splnila, odviezla ju, ba navyše zostala tam pri nej. Potom však už ráno vznikla akási situácia, v ktorej bola potrebná plná priateľská podpora a pomoc samej pani Krasotkinovej, ktorá mohla kohosi o čosi požiadať a poskytnúť akúsi protekciu. Tak sa stalo, že obe dámy boli preč z domu, Agafia, služka pani Krasotkinovej, odišla na trh a Koľa sa takto načas stal ochrancom a strážcom drobcov, chlapčeka a dievčatka lekárovej ženy, ktoré zostali úplne samy. Strážiť dom sa Koľa nebál, okrem toho mal pri sebe Ozembucha, ktorému dal príkaz ležať v predizbe pod lavicou na bruchu a „ani sa nehnúť“, no pes práve preto zakaždým, keď Koľa pri obchôdzke izieb vošiel do predizby, mykol hlavou a dva razy prudko a podlízavo plesol chvostom o dlážku, lenže privolávajúce zapískanie sa, žiaľ, neozvalo. Koľa náramne prísne pozrel na nešťastného Ozembucha a pes znova zmeravel v poslušnej nehybnosti. Ak niečo robilo Koľovi starosti, tak to boli jedine drobce. Na nečakanú príhodu s Katerinou hľadel, prirodzene, s najhlbším opovrhnutím, ale opustené drobce mal veľmi rád a už im doniesol akúsi detskú knižku. Staršia z drobcov Nasťa mala už osem rokov a vedela čítať, a mladší drobec, sedemročný chlapček Kosťa, veľmi rád počúval, keď mu Nasťa čítala. Pravdaže, Krasotkin im mohol vymyslieť zaujímavejšiu zábavu, povedzme postaviť ich oboch vedľa seba a hrať sa s nimi na vojakov alebo na schovávačku po celom dome. Neraz to už urobil a neštítal sa robiť to, takže sa raz v ich triede o ňom rozchýrilo, že sa doma hrá so svojimi maličkými nájomníkmi na koničky, skáče ako prípražný kôň v trojke a vykrúca hlavu, ale Krasotkin hrdo odrazil toto obvinenie, argumentujúc tým, že keby sa hral na koničky so svojimi trinásťročnými rovesníkmi, bola by to „v našom veku“ naozaj hanba, ale on to robí kvôli drobcom, lebo ich má rád, a do svojich citov nikomu nedovolí zasahovať. Preto ho aj oba drobce zbožňovali. Ale tentoraz na hranie ani nepomyslel. Mal pred sebou istú veľmi vážnu a na pohľad akúsi skoro až tajomnú vec, čas

medzitým utekal a Agafia, ktorej by bol mohol zveriť deti, sa ešte stále nevracala z trhu. Už niekoľko ráz prešiel cez predsieň, otvoril dvere na lekárovom byte a ustarostene si poobzeral drobce, ktoré podľa jeho príkazu sedeli nad knižkou a zakaždým, keď nazrel do dverí, mlčky sa naňho usmiali od ucha k uchu, čakajúc, že vojde dnu a urobí dačo krásne a zábavné. Ale Koľa bol v duchu ustarostený a nevošiel. Napokon odbilo jedenásť a on sa pevne a definitívne rozhodol, že ak sa „prekliata“ Agafia do desiatich minút nevráti, nebude už na ňu čakať a odíde z domu. Prirodzene, drobce mu musia predtým na čestné slovo sľúbiť, že keď odíde, nebudú sa báť, nevyvedú nijaké pestvá a nebudú od strachu plakať. S týmito myšlienkami v hlave si obliekol vatovaný zimníček s akýmsi kožušinovým, vari silskino-vým golierom, prevesil si cez plece tašku a napriek mnohonásobným matkiným naliehaniam, aby si v takej zime pri odchode z domu vždy obúval galoše, pri prechode cez predizbu iba opovržlivo pozrel na ne a vyšiel z bytu len v čižmách. Keď ho Ozembuch zočil oblečeného, ešte naliehavejšie zatrepotal chvostom o dlážku, nervózne pomykal celým telom, ba dokonca krátko žalostne zavyl, ale Koľa uvážil, že táto naruživá nedočkavosť jeho psa škodlivo pôsobí na jeho disciplínu, a preto ho ešte čo len na chvíľku zdržal pod lavicou, a až keď otvoril dvere do predsieni, zrazu naňho zahvízdal. Pes vyskočil, akoby sa bol zbláznil, a nadšene pred ním poskakoval. Koľa prešiel cez predsieň a otvoril dvere k drobcom. Obaja sedeli za stolíkom ako predtým, lenže už nečítali, ale naruživo sa škriepili. Obe deti sa často navzájom škriepili o všakových znepokojujúcich veciach okolo seba, pričom Nasťa ako staršia vždy mávala prevahu. Kosťa, ak s ňou nesúhlasil, takmer vždy sa odvolal na Koľu Krasotkina, a jeho rozhodnutie potom platilo ako absolútny rozsudok pre obe strany. Tentoraz spor drobcov dosť zaujal Krasotkina, a preto zastal vo dverách. Deti videli, že ich počúva, a preto sa ešte horlivejšie naťahovali.

„Nikdy, nikdy neuverím,“ zápalisto štebotala Nasťa, „že malé deti nachádzajú babice v záhrade medzi kapustnými hriadkami. Teraz je už zima, nie sú nijaké kapustné hriadky a babica nemohla doniesť Katerine dcérku.“

„Fíha!“ potichu si hvizdol Koľa.

„Alebo toto: prinášajú ich odkiaľsi, ale iba tým, čo sú vydaté.“

Kosťa uprene hľadel na Nasťu, náramne vážne počúval a sústredene rozmýšľal.

„Nasťa, či si ty len sprostá,“ vyhlásil napokon s istotou a vyrovnane, „ako môže mať Katerina dieťaťko, keď nie je vydatá?“

Nasťa sa náramne napaprčila.

„Ty ničomu nerozumieš,“ podráždene sa naňho osopila, „možno mala muža, lenže sedí v árešte, a teraz porodila.“

„Vari jej muž sedí v árešte?“ vážne sa zaujímal vecne založený Kosťa.

„Alebo vieš čo,“ náhlivo ho prerušila Nasťa a už celkom zavrhlá svoju prvú hypotézu a zabudla na ňu, „ona nemá muža, v tom máš pravdu, ale chce sa vydať, a preto začala rozmýšľať, ako sa vydať, a tak jednoducho rozmýšľala a rozmýšľala až dovedy, kým sa nedočkala, lenže nie muža, ale bábätko.“

„Iba ak by tak,“ celkom sa vzdal porazený Kosťa, „ale to si mi predtým nepovedala, odkiaľ som to mal vedieť?“

„No, detváky,“ ozval sa Koľa a vkročil k nim do izby, „vidím, že ste nebezpečná chasa!“

„Aj Ozembucha ste priviedli?“ zaškeril sa Kosťa a zalúskal na psa prstami, aby ho privolať.

„Drobce, mám ťažkosti,“ vážne prehovoril Krasotkin, „a vy mi musíte pomôcť. Agafia si istotne nohu zlomila, lebo doteraz nedošla, to je úradne overené, a ja musím odísť z domu. Pustíte ma, alebo nie?“

Deti si vymenili ustarostené pohľady a na ich vyškerených tváričkách sa zjavil výraz znepokojenia. Napokon, ešte stále dobre nechápali, čo sa od nich žiada.

„Keď vás tu nechám, nebudete stvárať pestvá? Nevyštvé-
ráte sa na skriňu a nedolámete si nohy? Nebudete rumádz-
gať od strachu, že ste samy?“

Tváre detí strašne zosmutneli.

„Za to by som vám ukázal istú vecičku, kovový kanónik,
z ktorého sa dá strieľať ozajstným pušným prachom.“

Detské tváričky sa v okamihu rozjasnili.

„Ukážte nám kanónik,“ ozval sa celý rozžiarený Kosťa.

Krasotkin vopchal ruku do tašky, vytiahol z nej malý
bronzový kanónik a postavil ho na stôl.

„Ukázať jesto čo! Pozri, je na kolieskach,“ previezol hrač-
ku po stole, „aj strieľať sa dá. Nabije sa brokmi a strieľa.“

„Aj zabije?“

„Každého zabije, len treba namieriť.“ A Krasotkin im vy-
svetlil, kam treba nabiť prach, kam vložiť brok, ukázal na
dierku v podobe zápalnice a doložil, že pri výstrele býva
spätný odraz. Deti ho počúvali s nesmiernym záujmom.
Ich fantáziu zaujal najmä spätný odraz.

„A máte pušný prach?“ zaujímala sa Nasťa.

„Mám.“

„Ukážte nám aj pušný prach,“ zamodlikala s prosebným
úsmevom.

Krasotkin znova pošmátral v taške a vytiahol z nej malú
fľaštičku, v ktorej bolo naozaj nasýpané trocha skutočného
pušného prachu a v kúsku papiera bolo zabalených niekoľ-
ko drobných brokov. Dokonca odzátkoval fľaštičku a nasy-
pal si trocha prachu na dlaň.

„Len aby nebol dakde nablízku oheň, lebo to vybuchne
a všetkých nás zahluší,“ upozornil na zvýšenie efektu Kra-
sotkin.

Deti si obzerali pušný prach so zbožnou úctou, ktorá eš-
te umocňovala pôžitok. Ale Kosťovi sa väčšmi páčili broky.

„A broky nehoria?“ zaujímal sa.

„Broky nehoria.“

„Prosím vás, dajte mi pár brôčikov,“ prosil žobravým
hláskom.

„Dobre, dám ti zopár brôčikov, tu máš, ale mame ich neukazuj, kým tu nebudem, až keď sa vrátim, lebo by si pomyslela, že je to pušný prach, umrela by od strachu a vás by vyťala papekom.“

„Nás mama netne papekom,“ zaraz sa ohlásila Nasťa.

„Viem, to som povedal len ako štylistickú ozdobu. A mame nikdy neklamte, iba tentoraz – pokým sa vrátim. Tak čo, drobce, môžem ísť, alebo nie? Nerozrevete sa tu bezo mňa od strachu?“

„Roz-re-ve-me,“ zatiahol Kosťa a už sa chystal spustiť gajdy.

„Rozreveme sa, naisto sa rozreveme!“ nastráchané vyháňala aj Nasťa.

„Och, deti, deti, aký nebezpečný je váš vek, vravím s básnikom. Čo sa dá robiť, mláďatá, budem tu musieť s vami vydržať. A už mám najvyšší čas, najvyšší čas, uch!“

„Rozkážte Ozembuchovi, aby sa robil mŕtvy,“ prosebne navrhol Kosťa.

„No čo už s vami, musím použiť aj Ozembucha. Ozembuch, ku mne!“ Koľa vydával psovi príkazy a pes predvádzal všetko, čo vedel. Bol to chlpatý pes, veľký ako obyčajný strážny dunčo so srstou akejsi sivofialovej farby. Na pravé oko bol slepý a ľavé ucho mal nevedno prečo rozrezané. Skučal a skákal, prosil, chodil na zadných nohách, na rozkaz sa zvalil na chrbát všetkými štyrmi labkami nahor a nehybne ležal ako mŕtvy. Pri tomto čísle predstavenia sa otvorili dvere a v nich sa zjavila Agafia, tučná slúžka pani Krasotkinovej, asi štyridsaťročná rapavá žena, vracajúca sa z trhu s vreckom nakúpených potravín v ruke. Zastala a držiac vrecko v ľavej spustenej ruke, zadívala sa na psa. Koľa, čo ako veľmi čakal na Agafiu, predstavenie neprerušil, nechal Ozembucha patričný čas predstierať mŕtveho, až napokon zahvízdal. Pes vyskočil a skákal od radosti, že splnil svoju úlohu.

„Pozrite, aký poslušný psík!“ poznamenala Agafia.

„A ty si sa prečo omeškala, babské plemeno?“ výhražným tónom sa spýtal Krasotkin.

„Vraj babské plemeno, och, ty štupeľ!“

„Štupeľ?“

„A veru štupeľ. Čo ťa do toho, že som sa omeškala, asi som sa musela omeškať,“ šomrala Agafia a už sa šuchtala okolo pece, ale v jej hlase nebolo nespokojnosti ani hnevu, naopak, zaznievala v ňom náramná spokojnosť, ba až akási radosť z toho, že sa môže žartovne ponahať s veselým páncätom.

„Počúvaj, ty ľahkomyselná starena,“ prehovoril Krasotkin a vstal z divána, „môžeš mi prisahať na všetko, čo je na tomto svete sväté a ešte na dačo iné navyše, že budeš v mojej neprítomnosti ustavične dávať pozor na drobce? Ja odchádzam z domu.“

„A prečo by som ti prisahala?“ zasmiala sa Agafia. „Aj tak dám na ne pozor.“

„Musíš mi prisahať na spásu svojej duše. Inak neodídem.“

„Tak neodíď. Čo ma po tebe, vonku je mráz, sed' doma.“

„Drobce,“ oslovil Koľa deti, „táto žena zostane s vami, až kým dakto nepríde, ja alebo vaša mama, lebo aj ona sa už mala dávno vrátiť. Okrem toho vám dá voľajakú desiatu. Dáš im niečo, Agafia?“

„To môžem.“

„Do videnia, mláďatá, odchádzam s pokojným srdcom. A ty, starká,“ prehodil potichu a dôrazne, keď prechádzal popri Agafii, „dúfam, že sa zľutuješ nad ich detstvom a nebudeš im tárať tie vaše zvyčajné babské hlúposti o Katerine. Ozembuch, ku mne!“

„Bodaj ťa!“ už nazlostene odvrkla Agafia. „Čo nepovieš?! Zišlo by sa ti nohavice vyprašiť, tak veru, za takéto reči!“

3/ ŠKOLÁK

Ale Koľa už nepočúval. Konečne mohol odísť. Keď vyšiel z brány, poobzeral sa, pomykal plieckami, poznamenal: „Mrzne!“ a vykročil najprv rovno po ulici, potom odbočil napravo do uličky vedúcej na rínok. Došiel až k predposlednému domu pred rínkom, zastal pred bránou, vytiahol z vrec-

ka písťalku a z celej sily zapískal, akoby dával dohovorený signál. Nečakal dlhšie ako minútu, keď k nemu z bráničky vybehol asi jedenástročný chlapec s červenými líčkami, tiež teplo oblečený v čistučkom, ba priam šviháckom zimníčku. Bol to žiak prípravnej triedy Smurov (Koľa Krasotkin už chodil o dve triedy vyššie), syn zámožného úradníka, ktorému rodičia, zdá sa, zakazovali kamarátiť sa s Krasotkinom ako s vychýreným nenapraviteľným lapajom, takže Smurov sa teraz navidomoči musel potajme vyšmyknúť z domu. Tento Smurov, ak čitateľ na to nezabudol, patril ku skupine chlapcov, ktorí pred dvoma mesiacmi hádzali ponad vodnú priekopu kamene do Iľušu, a on vtedy aj rozprával Aľošovi Karamazovovi o Iľušovi.

„Čakám už na vás celú hodinu, Krasotkin,“ rezolútne vyhlásil Smurov a chlapci vykročili smerom na rínok.

„Omeškal som sa,“ odvetil Krasotkin. „Vyskytli sa prekážky. Nezmlátia ťa za to, že si šiel so mnou?“

„No prepáčte, vari mňa mlátia? Ide s vami aj Ozembuch?“

„Áno, aj Ozembuch!“

„Vezmete ta aj jeho?“

„Aj jeho.“

„Ach, keby to bola Žučka!“

„To je vylúčené. Žučka nejestvuje. Žučka zmizla v temnotách neznáma.“

„A nedalo by sa na to ísť inak?“ pozastavil sa zrazu Smurov. „Veď Iľuša vraví, že aj Žučka bola chlpatá a taká dymovosivastá ako Ozembuch – nedalo by sa povedať, že je to ona, Žučka? Hádam by aj uveril.“

„Žiak Smurov, po prvé, štíť sa klamstva, po druhé, aj v záujme dobrej veci. Ale hlavne dúfam, že si tam nič neprezradil o mojej návšteve.“

„Božechráň, veď chápem, o čo ide. Ale Ozembuchom ho nepotešíš,“ vzdychol si Smurov. „Vieš, čo? Jeho otec, ten kapitán, večeť, nám hovoril, že dnes mu donesie šteňa, pravú dogu s čiernym nosom; nazdáva sa, že tým poteší Iľušu, ale pochybujem.“